

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Комітет з питань етики

РІШЕННЯ

від 26 лютого 2025 року № 4 (140)

про розгляд звернення голови спеціалізованої вченої ради Д 26.613.02 при Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Юрія Вдовиченка

До Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство) 21 лютого 2025 року надійшло звернення голови спеціалізованої вченої ради Д 26.613.02 при Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Юрія Вдовиченка з проханням зупинити провадження (в частині розгляду та перевірки) скарги О. Ю. Смірнова щодо виявлення в захищеній 23 жовтня 2015 року на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.613.02 при Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України (зараз – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика) дисертації кандидата медичних наук Чуприни Р. Р. «Профілактика менопаузальних порушень у жінок із доброякісними неуточненими пухлинами матки та яєчників» фактів академічного плагіату.

Ю. Вдовиченко обґрунтовує свою позицію тим, що норма підпункту 7 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» встановлює ультраактивну (переживаючу) дію правил старого законодавства щодо підготовки кандидатів наук, які не містили поняття академічного плагіату. Відтак Національне агентство не має повноважень розглядати скаргу Смірнова О. Ю. щодо фактів академічного плагіату у кандидатській дисертації Чуприни Р. Р., захищеній у 2015 році. Звідси зроблений висновок про те, що тут ситуація аналогічна до тієї, яка має місце з захистами дисертацій, що відбулися до набрання чинності чинним Законом України «Про вищу освіту», і Національне агентство також має зупинити перевірку та розгляд.

З наведеною аргументацією неможливо погодитися з огляду на таке.

Відповідно до пункту 38 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 (далі – Порядок № 1197), особа, якій за рішенням МОН (МОНмолодьспорту, ВАК) видано диплом доктора (кандидата) наук, може бути позбавлена відповідного ступеня у разі виявлення порушень вимог нормативно-правових актів з питань атестації наукових кадрів, чинних на момент прийняття

рішення МОН (МОНмолодьспортом, ВАК) про видачу відповідного диплома або затвердження рішення ради про присудження ступеня доктора філософії.

На момент набрання чинності наказом МОН про затвердження рішення спеціалізованої вченої ради та видачу відповідного диплома за результатами захисту Чуприною Р. Р. дисертації були чинними наведені нижче норми.

Відповідно до абзацу другого частини шостої статті 6 Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII виявлення академічного плагиату у захищеній дисертації (науковій доповіді) є підставою для скасування рішення спеціалізованої вченої ради про присудження наукового ступеня та видачу відповідного диплома.

Згідно із абзацом першим пункту 9 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, дисертація на здобуття наукового ступеня є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто здобувачем у вигляді спеціально підготовленого рукопису або опублікованої монографії. Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку.

Водночас, відповідно до пункту 14 вказаного Порядку, у разі виявлення текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело дисертація знімається з розгляду незалежно від стадії проходження без права її повторного захисту.

Виявлення в дисертації, авторів якої вже видано диплом доктора чи кандидата наук, текстових запозичень без посилання на джерело, є підставою для прийняття рішення про позбавлення його наукового ступеня.

При цьому чинна на той момент редакція норми підпункту 7 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу освіту» («Підготовка кандидатів та докторів наук, що здійснюється вищими навчальними закладами та науковими установами і започаткована до набрання чинності цим Законом, продовжується в межах передбаченого строку підготовки. Особи, які закінчили аспірантуру або докторантуру до набрання чинності цим Законом, мають право на захист дисертації протягом одного року. За результатами захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук та наукового ступеня доктора наук здобувачам наукових ступенів присуджується науковий ступінь кандидата або доктора наук та видається диплом кандидата або доктора наук») не містить правила, яке б встановлювало ультраактивну дію усіх чинних раніше норм, які регламентували порядок захисту дисертації.

Слід звернути увагу, що Ю. Вдовиченко не наводить конкретної аргументації, що саме у зазначеному законодавчому приписі чи в інших законодавчих приписах вказує на ультраактивну дію норм, застосованих до розгляду скарги щодо дисертації Чуприни Р. Р.

На момент набрання чинності новою редакцією норми підпункту 7 пункту 2 розділу XV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про вищу

освіту» у 2017 році правовідносини щодо здобуття наукового ступеня Чуприною Р. Р. завершилися, а факт порушення чинних на відповідний момент норм відбувся.

Утім незалежно від наявності чи відсутності ультраактивної дії відповідних норм, питання якої піднімає Ю. Вдовиченко, законодавство України на момент захисту дисертаційної роботи та присудження ступеня передбачало юридичну кваліфікацію дій Чуприни Р. Р. як таких, що порушують встановлені правила, а також закріплювало відповідний юридичний наслідок у вигляді позбавлення особи наукового ступеня.

Окрім того, поняття текстових запозичень, використання ідей, наукових результатів і матеріалів інших авторів без посилання на джерело (Порядок присудження наукових ступенів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567) відповідає поняттю академічний плагіат, у тому числі в термінології сучасного законодавства (оприлюднення (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання – Закон України «Про вищу освіту»).

Таким чином, законодавчі зміни не скасовують юридичну кваліфікацію діяння Чуприни Р. Р., визначену законодавством станом на момент набрання чинності відповідним наказом МОН, а лише певним чином конкретизують формулювання приписів, які закріплюють такі діяння в чинному на сьогодні законодавстві.

Відповідно до пункту 40 Порядку № 1197 у МОН розглядаються звернення щодо порушення вимог з питань текстових запозичень без посилання на джерело, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації за поданням Національного агентства - безстроково.

Згідно з пунктом 41 Порядку № 1197 звернення з інформацією щодо академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації розглядає Національне агентство відповідно до встановленого ним порядку.

Пункт 3 Порядку розгляду скарг/повідомлень щодо фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, затвердженого Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти 24.10.2023 (протокол засідання № 16 (45), зі змінами) встановив, що Національне агентство розглядає скарги/повідомлення щодо наявності фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертаціях та/або наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертаційного дослідження, за результатами захисту якого видано диплом доктора (кандидата) наук, та у разі виявлення фактів порушення вимог з питань текстових запозичень без посилання на джерело, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації звертається до Міністерства освіти і науки України про позбавлення особи наукового ступеня.

У зв'язку з цим слід відзначити, що не існує правової невизначеності щодо дії закону в часі в частині здійснення Національним агентством повноважень щодо перевірки та розгляду скарг/повідомлень про порушення академічної доброчесності у докторських (кандидатських) дисертаціях, захищених до

06.09.2014, а також захищених на підставі законодавства про вищу освіту, що могло б діяти ультраактивно після цієї дати.

Підхід, застосований Національним агентством у своєму рішенні від 23.07.2024 (протокол № 13 (63)), що полягає у зупиненні провадження у Національному агентстві щодо скарг про порушення академічної доброчесності у докторських (кандидатських) дисертаціях, захищених до 06.09.2014, пов'язаний з перспективними законодавчими нововведеннями щодо вказаних дисертацій, а відтак не стосується дисертації Чуприни Р. Р. 2015 року.

На підставі наведеного Комітет

ВИРІШИВ: відмовити голові спеціалізованої вченої ради Д 26.613.02 при Національному університеті охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика Юрію Вдовиченку у проханні зупинити провадження (в частині розгляду та перевірки) скарги О. Ю. Смірнова щодо виявлення в захищеній 23 жовтня 2015 року на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.613.02 при Національній медичній академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика МОЗ України дисертації кандидата медичних наук Чуприни Р. Р. «Профілактика менопаузальних порушень у жінок із доброякісними неуточненими пухлинами матки та яєчників» фактів академічного плагіату.

Голова Комітету

Артем АРТЮХОВ